

25.

Jegyzőkönyv

*Felvétellett Kolozsvárt, 1930. június hó 22-én, az Orsz. Magyar Párt
Intézőbizottságának üléséről.*

Jelen vannak: az ezen jegyzőkönyvhöz ./- alatt csatolt kimutatásban felsorolt intézőbizottsági tagok.

Távolmaradásukat kimentették: dr. Apáthy Árpád, dr. Asztalos Kálmán, dr. Balázs András, dr. Ferenczy Géza, Frint Lajos, Gyallay Domokos, dr. Molnár Dénes, dr. Nagy Sándor, dr. Szentiványi József, dr. Széll Lajos, Vásárhelyi János, dr. Veterány Viktor, gr. Teleki Arctur.

Elnököl: dr. gr. Bethlen György, jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula.

Elnök üdvözli a megjelenteket, és az ülést délelőtt 10 órakor megnyitja.

1-2. Üv. alelnök előterjeszti időszaki jelentését. Parlamenti csoport főtitkára előterjeszti jelentését.

Budai Tibor felszólalásában az iparos ifjak magyar nyelvű oktatása körüli sérelmeket ismerteti. Kéri a párt és az egyházi főhatóságok támogatását. A párt tagsági díjainak behajtására tesz előterjesztést. Nemcsak a fizetésre kötelezettek, hanem a vezetőségek is fokozott gondossággal kell kötelességüket teljesítsék.

Köszönetét fejezi ki a pártvezetőség és a parlamenti csoport tagjainak működése iránt.

Ungár Adolf az ügyvezető alelnöki jelentéssel kapcsolatban indítványt tesz a fegyelmi szabályzat oly értelmű megváltoztatására, hogy bizonyos fegyelmi jogkörrel a tagozatok is ruháztassanak fel. Indítványát írásban benyújtja. Javasolja továbbá, hogy a központi int. bizottság ülései a jövőben vidéken is tartassanak. Reá térve a Németh Kálmán féle fegyelmi ügy rendén a bánsági tagozat és a pártközpont között látszólag felmerült ellentétekre, az idecsatolt nyilatkozatnak megfelelő kijelentést tesz.¹¹⁴

Ügyvezető alelnök válaszolva Ungár indítványára és nyilatkozatára, a következő kijelentést teszi: az intézőbizottság által megalkotott fegyelmi szabályzat most nyert először alkalmazást a gyakorlatban, és így természetes, hogy annak esetleges hiányai vagy hibái csak most voltak tapasztalhatók. A maga részéről semmi akadályát nem látja annak, hogy a beterjesztett indítvány érdemleges tárgyalás alá vétessék és az elnöki tanács javaslatával a legközelebb tartandó intézőbizottsági ülés elő terjesztessék. Az intézőbizottság üléseinek vidéken való megtartását a szervezeti szabályzat lehetővé teszi, és így ez a kérdés külön határozat tárgyát nem kell képezze.

Ami a bánsági tagozat¹¹⁵ és a pártközpont közötti nézeteltérést illeti, ennek alapja az, hogy a tagozat ma is egy külön szervezeti szabályzat alatt állónak tartja magát, melynek határozott kifejezést is adott akkor, midőn Németh Kálmánt a tagozat kebeléből kizárta, és ezt a kizárást dacára az I. fokú fegyelmi bizottság határozatának, továbbra is fenntartotta.

Igaz az, hogy a bánsági tagozat annak idején a saját viszonyainak megfelelő szervezeti szabályzatot készített, ámde az Országos Magyar Párt nagygyűlése által egy fél évvel később alkotott szervezeti szabályzat magától értetődően hatályon kívül helyezett minden olyan szabályzatot, mely ezzel ellentétes rendelkezéseket tartalmaz.

Ügyvezető alelnök mindenesetre, örömmel veszi tudomásul a bánsági tagozat kiküldöttének imént tett nyilatkozatát, mely reményt nyújt arra, hogy eme káros nézeteltérések a jövőben ismétlődni nem fognak.

Dr. Erdődi Antal a szatmári sváb kérdésben szükségesnek tartja a hathatós propaganda megindítását, melynek anyagi fedezetéről gondoskodás kell történjék.

Sándor József két kiegészítést indítványoz ügyvezető alelnök jelentéséhez:

a) a magyarkályáni felekezeti iskola részére a telket annak idején az EMKE bocsátotta rendelkezésre;

b) megemlékezés felveendő a jelentésbe br. Jósika Lajos elhunytáról.

Dr. Weisz Sándor a szatmári tagozat nevében elismerését és köszönetét fejezi ki a központi pártelnökség és parlamenti csoport működése iránt. Úgyszintén köszönetét fejezi ki a pártvezetőségnek és parlamenti csoportnak az esküt nem tett tisztviselők érdekében kifejtett munkájáért. A gazdasági helyzettel foglalkozva, az anyagi megalapozás legfontosabb feltételének a nép között a munka és takarékos-

ság hirdetését tartja. A szatmári közigazgatási választások történetét ismertette, a jövőben határozottabb és részletesebb utasításokat kér a központtól. Kéri a párt parlamenti csoportját, hogy az interimár bizottságok működésének törvénytelen meghosszabbítását gátolja meg, továbbá, hogy eszközölje ki a felekezeti tanárok nyelvi vizsgájának könnyítését.

Dr. Árkosi Jenő köszönetét fejezi ki a központi elnökségnek és a parlamenti csoportnak működéséért, azonban nem mulasztja el azon véleményének nyilvánítását, hogy a parlamenti csoportnak erőteljesebb és öntudatosabb hanggal kellene a parlamentben kifejezést adni kisebbségi sérelmeinknek. Túlságosan udvariasnak, finomnak és úriasságnak tartja a parlamenti csoport egyes tagjai által használt hangot, mellyel a román parlamentben eredményt elérni nem lehet. Sajnálatosnak tartja, hogy a magyar sajtó nem támogatja kivétel nélkül és kellőleg a párt küzdelmes munkáját, a párt működésének nincsen elegendő visszhangja a magyar sajtóban. Éles szavakkal kritizálja a Keleti Újságnak és Ellenzéknek magatartását, mely utóbbi lapnak pártellenes magatartása a magyarság széles rétegeiben jogos felháborodásra ad okot. A Keleti Újságnak is csak a címe magyar párti lap, valósággal nem az. Kéri az elnökséget, hogy saját hatáskörében minden rendelkezésére álló eszközzel szüntesse meg ezt a lehetetlen és a magyarságra felette káros állapotot.

Sándor József a magyar lapok tendenciózus és pártellenes magatartását részletesen ismerteti.

Kovács Kálmán a parlamenti csoport működéséért elismeréssel adózik, de sajnálattal állapítja meg, hogy egyes képviselők nem vesznek részt a parlament munkájában. A parlamentben használt hangnemet túlságosan enyhének, meghunyászkodónak tartja. Kéri, hogy erőteljesebb és önérzetesebb felszólalásokkal parlamenti képviselőink és szenátoraink öntudatosabb bátor magatartást tanúsítsanak. A Magyar Párt hivatalos lapjának, a Keleti Újságnak és a Magyar Népnak káros tendenciájú magatartását ismerteti. Megrázó szavakkal ecseteli azt a cinizmust, mellyel az Ellenzék dr. György Lajosnak a Magyar Tudományos Akadémia tagjává választásakor tanúsított, nemkülönben a szerkesztőség egyik felelős tagjának azon nyilatkozatát, hogy miért nem adja el az Erdélyi Múzeum Egyeslet gyűjteményeit. Indítványozza, hogy a Magyar Párt közvetlen befolyása alatt nem álló lapokat kéréssel hívjuk fel a párt becsületes támogatására. Az elnökség figyelmébe és megfontolásába ajánlja továbbá, hogy létesítsék egy fórum, melyben részt vennének a Magyar Párt elnöksége, a magyar egyházak püspökei és főgondnokai, mely a magyarság ügyei ellen vétő személyekkel, valamint hírlapokkal szemben a bojkott fegyverét is igénybe vehesse.

Elnök az ülést du. kettő órakor felfüggeszti, és annak folytatását délután négy órára tűzi ki.

Elnök a folytatólagos ülést délután négy órakor megnyitja.

Dr. Kotzó Jenő a hajós társaságok kivándorlási hirdetményeinek káros hatásáról beszél. Kéri oly értelmű határozat hozatalát, mely szerint minden kivándorlásra csábító hajóstársaság hirdetményének közlése a magyar nemzeti érdeke

ütközik, és szólíttassanak fel a magyar lapok, hogy az ily tartalmú hirdetések közlésétől tartózkodjanak. Fejtegeti az általános gazdasági krízis okait és a védekezés módozatait ismerteti. Kéri a pártelnökséget, hogy a magyar Bihar megyei gazdaközönség e tárgyban beküldendő memorandumát tegye komoly megfontolás tárgyává. Az elkobzott magyar népkönyvtárak visszaszerzésének lehetőségeit és módozatait tárgyalja. Indítványozza, hogy a vármegyei tagozatok köriratban szólíttassanak fel a magyar népkönyvtárak visszaállítására. Köszönetét fejezi ki a pártelnökségnek és a parlamenti csoport tagjainak a Bihar megyei pártszervezés alatt tanúsított személyes támogatásért. Úgyszintén indítványozza, hogy az intézőbizottság fejezze ki köszönetét és elismerését a pártvezetőségnek és parlamenti csoportnak működéséért. A magyar ifjúság megszervezésének fontosságát hangoztatja, a párt kebelében kell a magyar ifjúságot megszervezni, hogy ezáltal a jövő politikusairól is gondoskodás történjék. Bejelenti, hogy a Bihar megyei tagozat az ifjúság szervezését már megkezdte. Indítványozza, hogy hasonló szervezkedésre a többi tagozatok is felhívassanak. A magyar sajtó tendenciózus és destruktív magatartását súlyos szavakkal elítéli. Kéri az intézőbizottságot, hogy a magyar sajtó irányának megváltoztatását tekintse fő feladatának, és történjék gondoskodás arról, hogy az e tárgyban hozandó határozatnak érvény is szereztessek.

Dr. Hinléder Fels Ákos dr. Árkosi Jenő felszólalását a közhangulat megnyilvánulásának tartja, elismerését fejezi ki a parlamenti csoport iránt, de nem mulasztja el jóindulatú és tárgyilagos kritikát gyakorolni működése felett. Az öntudatos és bátor parlamenti hangnem használatát kéri, mely ok nélküli, illetőleg érdemtelen elismerő nyilatkozatokat a kormánnyal szemben nem tartalmazhat, ezért utasítás adandó arra, hogy elismerések és meglegedést kifejező nyilatkozatok mellőztesenek, úgyszint arra, hogy a kisebbségi törvénytervezet¹¹⁶ tárgyalása alkalmával öntudatos, bátor és egységes magatartást tanúsítson parlamenti csoportunk. Kéri általában a parlamenti csoport erőteljesebb megnyilvánulását. – Foglalkozik a székelyföldi súlyos gazdasági helyzettel, az adóbehajtások könyörtelen szigorával, mely már a nemzeti üldözés jellegével bír. – A magyar sajtó megrendszabályozására hívja fel az intéző bizottság figyelmét, szemelvényeket olvas fel az Ellenzék június 21-i számából¹¹⁷ (képviselők napidíjának felvétele, az Erdélyi Futár ajánlása), melyek annak pártellenes magatartását bizonyítják. Sajtóbizottság¹¹⁸ megalakítását indítványozza, mely szükség esetén a pártellenes magatartást tanúsító lap ellen a bojkott fegyverét is igénybe vehesse.

Br. Szentkereszty Béla bejelenti, hogy Udvarhely, Háromszék és Csík vármegyékben a törvényesen megválasztott megyetanácsok működését oktalan fellebbezésekkel akadályozza a Nemzeti Parasztpárt, illetőleg a kormány exponensei és az interimár bizottságok működését fenntartják. Alapos a feltevése annak, hogy ezt az állapotot a közeljövőben nem szándékozik a kormány megváltoztatni, mert legutóbb törvényhozásilag szélesítették ki ez interimár bizottságok hatáskörét, és azt a választott tanácsokkal egyenrangú hatáskörrel ruházták fel. A székely

vármegyékben az interimár bizottságok a magyarság kultúrintézményének támogatását megtagadják. A nép elvárja a megválasztott tanácsoktól, hogy ha hivatalba jutnak, gondoskodni fognak arról, hogy azon összegek, melyeket az interimár bizottságok jogtalanul vontak el a magyarság kultúrintézményeitől, utólagosan kiutaltatnak és azon összegek, melyeket ugyancsak jogtalanul szavaztak meg románosítási célokra, visszafizettetnek, és a jogtalanul kiutalt összegek visszatérítéséért az interimár bizottságok tagjai személyükben is felelőssé tételnek.

Szabó Béni súlyos szavakkal bírálja azoknak magatartását, kik történelmi nevüknél, vagyonuknál és viselt állásuknál fogva hivatva lennének a magyarság politikai küzdelmeiben a párt keretein belül részt venni, s akik érthetetlen okokból részben távol tartják magukat, részben tendenciózus magatartásukkal a párt munkáját nehezítik, sőt gátolják. Megütközéssel állapítja meg, hogy a magyar sajtó nem teljesíti oly mértékben kötelességét, amint azt a magyar pénzen fenntartott lapoktól joggal elvárhatnók. Kéri a pártvezetőséget, hogy találja meg a módját a sajtó magatartásának megváltoztatására.

Gyárfás Elemér dr. indítványozza, hogy az intézőbizottság üléséről kiadandó kommunikében mondja ki az intézőbizottság, hogy az interimár bizottságok hatáskörének további fenntartását törvénytelennek és az autonómia kijátszásának tekinti.

Dr. Pál Árpád csatlakozik dr. Gyárfás Elemér indítványához, és erre vonatkozólag határozati javaslatát írásban terjeszti elő, mely ./. alatt csatoltatik.¹¹⁹

Dr. Kotzó Jenő indítványozza, hogy a Paál Árpád határozati javaslata egészítessék ki az intézőbizottság azon határozatával, hogy parlamenti küldöttség tárja fel a belügyminiszter¹²⁰ előtt azon abususokat, melyek a községi jegyzők megválasztása és fizetésének megállapítása körül történnek.

Tiltakozás fejezendő ki különösen azért, hogy a jegyzők kinevezését és fizetésüknek megállapítását nem a megyei és községi tanácsok, hanem a tartományi igazgatóságok állapítják meg.

Dr. Paretz Béla indítványozza, hogy a párt kulturális szakosztálya és a f. évi nagygyűlése elé terjesztessék a magyar sajtó ominózus ügyének elintézése.

Kovács Kálmán indítványozza, hogy az elnökség bízassék meg a hivatalos lap,¹²¹ valamint a többi magyar lapok elleni rendszabályok alkalmazásával.

Zágoni István dr. rendezetlennek tartja a párt hivatalos lapjának irányítását, a pártelnökséget tartja hivatottnak e fontos kérdésben állást foglalni és intézkedni.

Dr. Szász Pál óva inti a pártelnökséget azon következményektől, melyek a sajtószabadságot korlátozó intézkedésekből következhetnek. A pártelnökségnek arra kell legfőként gondot fordítani, hogy a hivatalos lap szerkesztésének irányítása felelős tényező által, a párt intencióinak megfelelően történjék.

Vásárhelyi János szükségét látja multhatatlanul annak, hogy a sajtóbizottság megalakíttassék, és a hivatalos lapnál egy felelős irányító személy alkalmaztassék.

Br. Jósika János részletes felvilágosítást ad a hivatalos lap anyagi és szerkesztési ügyeiről.

Ügyvezető alelnök bejelenti, hogy a sajtóügyi szakosztály megalakítására vonatkozólag a következő intézőbizottság ülésén javaslat fog előterjesztetni.

Intézőbizottság ügyvezető alelnök és a parlamenti csoport főtitkárának jelentését elfogadja.

Tudomásul vétetik a temesvári tagozatnak a Németh Kálmán fegyelmi ügyével kapcsolatban tett nyilatkozata és ügyvezető alelnöknek ezzel kapcsolatban tett felvilágosító válasza. A fegyelmi szabályzat módosítására irányuló indítvány az elnöki tanács elé terjesztetik.

Elhatározzatik, hogy a sajtóügyi szakosztály megalakítása tárgyában a következő intézőbizottsági ülés elé javaslat terjesztetik.

Intézőbizottság a pártadományokat a múlt évi összegben állapítja meg.

Köszönet szavazzatik a pártvezetőségnek és parlamenti csoportnak küzdelmes és eredményes működéséért.

Dr. Paál Árpád határozati javaslata, kiegészítve Kotzó Jenő indítványával, elfogadtatik.

Dr. Paretz Bélának a sajtó kérdésének rendezése tárgyában előterjesztett indítványa elfogadtatik.

3. Tárgyaltatik az egyes tagozatok részéről beindított, vagy beindítani szándékolt országos gyűjtések ügye.

Intézőbizottság a kérdés alapos megfontolása és tárgyalása után kimondja, hogy országos gyűjtések csakis a romániai magyarság egyetemét érintő, és annak érdekét szolgáló ügyekben, míg az egyes tagozatok magyarságát érdeklő ügyekben csak kivételesen indítható, mindkét esetben azonban csak az orsz. Magyar Párt elnökségének előzetes hozzájárulásával, mely természetesen nem mentesíti a gyűjtést eszközölőket, a netán szükséges hatóság engedély kérésétől.

Jelen határozat a párt összes tagozataival mihez tartás végett közöltetik.

4. Tárgyaltatik a f. évi nagygyűlés helyének és idejének megállapítása. Dr. Weisz Sándor, gr. Teleki Domokos, dr. György József, dr. Erdődi Antal, dr. Jakabffy Elemér, Vásárhelyi János, br. Szentkereszthy Béla, dr. Paál Árpád, dr. Árkosi Jenő, dr. Kotzó Jenő hozzászólásai után

Intézőbizottság elhatározza, hogy a f. évi nagygyűlés Szatmáron fog megtartatni. Annak időpontjának megállapítása a központi pártelnökségre bízatik.

5. Tárgyaltatik Szabó Béni két indítványa, a katasztrófális gazdasági helyzet, valamint a kisiparosok forgalmi adójának eltörlése vagy csökkentése tárgyában. Az indítványok ezen jegyzőkönyvhöz csatoltatnak.¹²²

Intézőbizottság az előterjesztett indítványokat egyhangú helyesléssel elfogadja.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést hét órakor berekeszti.

K. m. f.

Dr. gróf Bethlen György s. k.

elnök

Dr. Deák Gyula s. k.
jkv.-vezető

Jelen voltak:¹²³

dr. gr. Bethlen György; dr. Inczedy Joksman Ödön; dr. Várady Aurél; dr. Deák Gyula; *[olvashatatlan]*; *[olvashatatlan]*; dr. Kotzó Jenő; dr. Zágoni István; Balogh Arthur; dr. Erdődi Antal; dr. Bölöni Zoltán; Bokor Márton; dr. Apáthy Gyula; *[olvashatatlan]*; Ugron István; dr. Roth Hugó; *[olvashatatlan]*; Sándor József; Szele Márton; Cziffra Kálmán; dr. gróf Teleki Domokos; Laár Ferenc; dr. Gyárfás Elemér; gróf Bethlen Bálint; dr. Ungár Adolf; dr. Vuchetich Endre; *[olvashatatlan]*; *[olvashatatlan]*; dr. Willer József; dr. Jakabffy Elemér; dr. Péterffy Lőrinc; dr. Árkosy Jenő; dr. Abrudbányay Ede; br. Jósika János; *[olvashatatlan]*; *[olvashatatlan]*; dr. György József; dr. Barabás Béla; dr. Pál Gábor; dr. Paál Árpád; Szabó Béni; Perédi György; dr. Nagy Jenő; Kovács Károly; Pekri Géza; Hinléder Fels Ákos; Berki József; dr. Gabányi Imre; Kispál László; br. Szentkereszthy Béla; Gombos Benő; dr. Sebesi János; dr. Balázs András.

Fasc. 1, fol. 221-227, 235-236. gépelt tisztázat, összefűzött, hátlapján pecsét.

Melléklet:

„Mell. B” *[Paál Árpád határozati javaslata]*

Utasítja az intéző bizottság a parlamenti csoportot, hogy sürgősen lépjen fel a kormánynál az interimár bizottságok működésének mesterkélt meghosszabbítása ellen.

Utasítja az intéző bizottság az egyes tagozatokat, hogy úgy a községekben, mint a megyékben vizsgálja meg behatóan az interimár bizottságok által egybeállított költségvetéseket. Ha a vizsgálat eredményeként azt találják, hogy helyi célok helyett más célú kiadásokkal van terhelve a költségvetés, vagy a helyi kulturális kiadásokat kihagyták, akkor az ellen éljenek mindenütt jogorvoslással.

Utasítja továbbá a közigazgatási tanácsban levő magyar tagokat, hogy amikor az intéző bizottságoktól a rendes tanácsokhoz kerül át az ügyek intézése, akkor minden szabálytalan költségvetést vegyenek revízió alá, s töröltessék azokat a kiadásokat, melyeket helyi célok ellenére irányoztak elő. Az ilyen kiadásokért tétessék felelőssé az intéző bizottságokat, s a helyi magyar kulturális intézményektől elvont költségek visszatérítésére hozassanak közigazgatási, esetleg bírói határozatokat.

Evégett szigorúan alkalmaztassák a közigazgatási törvénynek azokat a szakaszait, melyek az eljáró közigazgatási tényezők kártérítési köteletségét írják elő.

Utasítja az intéző bizottság a felhívottakat, hogy a felhívásra vonatkozólag a pártelnökséghez sürgősen tegyenek jelentést. Az elnökséget pedig megbízza, hogy szükség esetén magát az intéző bizottságot is további állásfoglalás végett hívja össze.

„Mell. C” [Szabó Béni előterjesztései]

Az Országos Magyar Párt Intézőbizottsága az 1930. június 21-én tartott gyűlésen foglalkozott a kisiparosok forgalmi adó kérdésével [*sic!*], a beérkezett jelentésekből megállapította, hogy ezen adónem aránytalan és igazságtalan alkalmazásával a kisiparosságot olyan terhekkel sújtották, amelyeknek elviselésére a legteljesebb jóakarat mellett is képtelen.

A gyűlés tudomásul vette úgy a szenátusban, mint a Parlamentben, valamint a Pénzügyminisztériumban az illető parlamentárok által ez ügyben tett intézkedéseket, és utasította a parlamenti csoportot, hogy ezen sérelmek haladéktalan orvoslására továbbmenőleg is tegyen meg minden szükségesnek látszó intézkedést ennek az igazságtalan adónemnek eltörlése, vagy legalább is jelentékeny mérséklése érdekében, és tiltakozó szavát a legerőteljesebben emelje fel ellene.

Kolozsvár, 1930. június 21-én

Az Orsz. Magyar Párt Intézőbizottsága az 1930. jún. 22-én tartott gyűlésen behatóan foglalkozott azon katasztrofális gazdasági helyzettel, amely végpusztulással fenyegeti a magyarság valamennyi társadalmi osztályát.

Az együttes ülés megállapította, hogy ezen veszély elhárítására az orsz. Magyar Párt illetékes szervei minden tőlük telhető intézkedéseket megtettek. Felkérte a Közgazdasági Szakosztály vezetőségét, hogy továbbmenőleg is minden lehető kövessen el, hogy a magyarság mindazon közgazdasági intézményei, amelyek a magyarság termelő osztályának támogatására alkalmasak és szükségesek, megfelelően kiépíttessenek és megszerveztessenek.

Ezek alatt első helyen értendők szövetkezeteink, s a most alakult Földhitelintézet megerősítése, továbbá olyan pénzügyi összeköttetés és szervezet létesítése, melynek módjában lenne a jelenlegi szétforgácsolt, sőt gyakran széthúzó pénzügyi erőket egybefoglalni, a külföldi tőkeforrások útját megnyitva, a népünkre nehezedő elviselhetetlen kamatterheken könnyíteni, és a minden termelő munkát megbénító tőkehiány enyhítésével a legális hiteligények megfelelő kielégítését biztosítani.